

คำกล่าวรายงาน

ปาฐกถาเกียรติยศ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๔
งาน ๓๘ ปี วันพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัยมหิดล”
วันศุกร์ที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๐

โดย ศาสตราจารย์ ดร.ศรีสิน คุณสมิทธิ
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
ประธานคณะกรรมการฝ่ายประชุมวิชาการ

กราบเรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, ท่านผู้หญิงสุมาลี
จาติกวณิช, ท่านเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ท่านอธิการบดี, ท่านรองอธิการบดี, ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยเก่า
มหาวิทยาลัยมหิดล, ท่านคณบดี, ท่านอาจารย์ และผู้มีเกียรติ
ทุกท่าน

“มหิดล” เป็นพระนามของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม
พระบรมราชชนก ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง
โดยเฉพาะการแพทย์และการสาธารณสุข ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นพระ
บิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทย และพระบิดาแห่งการสาธารณสุข
ไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงพระ
กรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานนาม “มหิดล” ให้เป็นนาม
ของมหาวิทยาลัย และมีผลใช้อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.
๒๕๑๒ การได้รับพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้ ยิ่งความปิติยินดีแก่อาจารย์
นักศึกษา เจ้าหน้าที่ทุกระดับ ตลอดจนजनศิษย์เก่า และนักศึกษาปัจจุบันของ
มหาวิทยาลัยมหิดล

ดังนั้นเพื่อเป็นการเผยแพร่เกียรติคุณของมหาวิทยาลัย จึงจัดให้มีปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๔ ขึ้น โดยมหาวิทยาลัยได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน เป็นองค์ปาฐก แสดงปาฐกถาเรื่อง “สหกิจศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต”

การจัดปาฐกถาเกียรติยศครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อเฉลิมฉลองวันพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัยมหิดล” ในโอกาสครบ ๓๘ ปี
๒. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับความรู้และร่วมระลึกถึงศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดี ของมหาวิทยาลัยมหิดล
๓. ผู้เข้าร่วมงานปาฐกถาเกียรติยศ ประกอบด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัย บุคลากรทุกสายงาน ศิษย์เก่า นักศึกษาปัจจุบัน และแขกผู้มีเกียรติ

ในโอกาสนี้ขอกราบเรียนเชิญศาสตราจารย์เกียรติคุณพรชัย มาตังคสมบัติ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวเปิดการแสดงปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๔ และกล่าวแนะนำองค์ปาฐกต่อไป ขอกราบขอบพระคุณ.

คำกล่าวนำปาฐกถาและแนะนำองค์ปาฐก

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณพรชัย มาตังคสมบัติ
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

กราบเรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, ท่านผู้หญิงสุมาลี จาติกวณิช, เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, อาจารย์อาวุโส, เพื่อน ๆ ชาวมหาวิทยาลัยมหิดล และ ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๐ เป็นวันที่พวกเราชาวมหาวิทยาลัยมหิดล ระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทาน พระราชานุญาตให้ใช้พระนาม “มหิดล” เป็นชื่อของมหาวิทยาลัย ย่อมเป็นโอกาสสำคัญที่เราต้องย้อนกลับไปคิดถึงในช่วงความเปลี่ยนแปลงจากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์มาเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัย จึงได้มีดำริให้มีปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชวาล โอสถานนท์ และปาฐกถาเกียรติยศ ศาสตราจารย์นายแพทย์กษาน จาติกวณิช สลับปีกัน ซึ่งปีนี้เป็นปีที่ ๘ เป็นปีที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัด ปาฐกถาเกียรติยศ ศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๔ เพื่อให้คนในมหาวิทยาลัยมหิดลรุ่นนี้และรุ่นต่อ ๆ ไป ได้รับทราบถึงความเป็นมาในช่วงวิวัฒนาการจากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์มาเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล มีลำดับความเป็นมาอย่างไร และมีบุคคลที่ได้มีคุณูปการต่อมหาวิทยาลัย ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างไรบ้าง ในกรณีของศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ผมดีใจที่มีผู้ใหญ่หลายท่านอยู่ ณ ที่นี้ ได้แก่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นาวาตรี ดร.กำจร มนูญปิฎ ซึ่งเคยเป็นรองอธิการบดี

ในช่วงนั้น ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์อารี วัลยะเสวี ศาสตราจารย์
เกียรติคุณนายแพทย์เปรม บุรี ศาสตราจารย์เกียรติคุณแพทย์หญิง ม.ร.ว.
จันทรวินวัฑฒ์ เกษมสันต์ พร้อมทั้งอีกหลาย ๆ ท่านมาอยู่กับเราในวันนี้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช เป็นทั้งนักวิชาการ
นักวิชาชีพที่มีความโดดเด่นในสาขาวิชาการของตัวเอง และมีความเป็น
ผู้นำในการบริหาร รับผิดชอบคิดเห็น ผมจำได้แม่นว่าในสมัยนั้นผมเป็น
เด็กรุ่นใหม่ท่านก็ยอมรับฟัง แต่ขอให้ไปพบภายหลัง ท่านได้อบรมสั่งสอน
ท่านบอกว่า “สิ่งที่พูดทำทางจะมีเหตุผล แต่วิธีพูดยังใช้ไม่ได้” และอบรม
ให้ผมได้เรียนรู้อีกหลาย ๆ เรื่องเกี่ยวกับการทำงาน การร่วมงานกับผู้อื่น
เพราะฉะนั้นผมเอง นอกจากจะรู้สึกทึ่งว่าศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน
จาติกวณิช นอกจากเป็นผู้บังคับบัญชาแล้ว เหมือนกับเป็นญาติผู้ใหญ่
ของผมด้วย ผมจึงมีความภาคภูมิใจเป็นพิเศษที่มหาวิทยาลัยมีการจัด
ปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๔ ในวันนี้
และมหาวิทยาลัยโชคดีมากที่ได้องค์กรปาฐก ซึ่งเริ่มทำงานบริหารตั้งแต่นั้น
หนุ่มมาก เพราะฉะนั้นท่านจึงได้ทำงานร่วมกับศาสตราจารย์ นายแพทย์
เกษาน จาติกวณิช ตั้งแต่สมัยที่ท่านอาจารย์เกษาน ยังดำรงตำแหน่งรอง
อธิการบดี และอธิการบดี คือ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งท่านมีบทบาทสำคัญในวงการ
อุดมศึกษาและในวงการราชการ โดยดำรงตำแหน่งที่สำคัญคือ เป็น
เลขาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)
เป็นเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) มีบทบาท
ในการร่วมปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูประบบการศึกษา ศาสตราจารย์ ดร.
วิจิตร ศรีสอาน เป็นผู้ที่ได้มีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพัฒนารูป
แบบการบริหารมหาวิทยาลัย เป็นผู้ริเริ่มและก่อตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับคือ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัย
แม่ฟ้าหลวง และยังมีบทบาทในการสร้างมหาวิทยาลัยเปิดคือมหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช ปัจจุบันท่านยังมีบทบาทที่สำคัญในสถาบันอุดม
ศึกษาหลายแห่ง เป็นอธิการบดีสถาบันบัณฑิตศึกษามหาสารคาม เป็น
นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏ ๓ แห่ง ทำให้ท่านมีบทบาทพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งระบบขึ้นมาอย่างเป็นระบบ ในด้านการเมืองท่าน
เคยเป็นวุฒิสมาชิก เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปัจจุบันเป็นรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในช่วงที่ท่านอยู่รัฐสภา ท่านทำหน้าที่ที่สำคัญ
คือเป็นประธานกรรมาธิการการศึกษา ซึ่งทำให้ในช่วงที่เราออกกฎหมาย
ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูประบบการศึกษาก็อยู่ในการดูแลของท่าน

วันนี้พวกเราชาวมหาวิทยาลัยมหิดลมีความขอบพระคุณที่ ขณข
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กรุณาให้เกียรติต่อมหาวิทยาลัยด้วย
ระลึกต่อศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช มาแสดงปาฐกถาใน
หัวข้อเรื่อง “สหกิจศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต” จึงขอเรียนเชิญ
องค์กรปาฐกแสดงปาฐกถาเกียรติยศในลำดับต่อไปครับ.

ประวัติ
ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

๑. การศึกษา

- ๑.๑ อักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๑.๒ ครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๑.๓ M.A.บริหารการศึกษา University of Minnesota สหรัฐอเมริกา
- ๑.๔ Ph.D.บริหารการศึกษา University of Minnesota สหรัฐอเมริกา

๒. รางวัลเกียรติคุณ

- ๒.๑ **ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์** จากมหาวิทยาลัยเปิด ประเทศอังกฤษ มหาวิทยาลัยเปิดประเทศอินเดีย มหาวิทยาลัยเปิดฮ่องกง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก
- ๒.๒ **รางวัลผลงานดีเด่น** จากสภาการศึกษาเพื่อการสอนระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยมินเนโซต้า ยูเนสโก สมาคมมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเอเชีย และ สมาคมสหกิจศึกษาโลก

๓. ตำแหน่งหน้าที่สำคัญในอดีต

- ๓.๑ **ผู้บริหารระดับสูงในระดับอุดมศึกษา**
 - ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
 - อธิการบดี
 - เลขาธิการ ก.พ.

๓.๒ ตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติ

- สมาชิกวุฒิสภา
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ประธานกรรมการการศึกษา

๔. ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน

๔.๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

๔.๒ รองประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ฝ่ายบริหาร
และเลขาธิการมูลนิธิจุฬาภรณ์

๔.๓ อธิการบดีสถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์

๔.๔ นายกสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี , มหาวิทยาลัยราชภัฏ-
ราชนครินทร์ , มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ,
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

๔.๕ กรรมการสำคัญระดับชาติ

- กรรมการสภาการศึกษา
- กรรมการสภาสถาบันพระปกเกล้า
- กรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา

๕. ผลงานสำคัญ

ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี,
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, สมาคมมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเอเชีย และสมาคม
มหาวิทยาลัยในเอเชียและแปซิฟิก

องค์ปาฐก

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ปาฐกถาเกียรติยศ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช

ครั้งที่ ๔

เรื่อง “สหกิจศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต”

โดย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

กราบเรียน ท่านผู้หญิงสุมาลี จาติกวณิช ท่านอธิการบดี
และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

ผมมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมสำคัญเพื่อระลึกถึง พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานนาม “มหิดล” ให้เป็นชื่อของมหาวิทยาลัย ในวาระครบ ๓๘ ปี ผมเต็มใจรับทำหน้าที่ผู้ให้การปาฐกถาตามที่ท่านอธิการบดีกรุณาให้เกียรติเชิญ เพราะถือเป็นโอกาสที่จะได้มาร่วมแสดงความชื่นชมยินดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในวันอันสำคัญนี้ รวมทั้งได้มีโอกาสมาแสดงคารวะต่อ ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ผู้มีคุณูปการอันใหญ่หลวงแก่มหาวิทยาลัยมหิดล และการอุดมศึกษาของประเทศไทย ผู้ซึ่งผมให้ความเคารพนับถือในฐานะ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้นแบบคนหนึ่งที่ผมยึดเป็นแบบอย่างมาตลอด

ผมขอขอบคุณท่านอธิการบดี ที่กรุณาให้เกียรติเชิญผมมาแสดงปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช โดยเลือกเรื่อง “สหกิจศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต” เพราะเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจในวงการอุดมศึกษาทั้งประเทศไทยและทั่วโลก ที่ผมพูดได้ในฐานะประเทศไทยเพราะว่าปัจจุบันนี้เป็นนายกสมาคมสหกิจศึกษาไทย และที่พูดได้ว่าทั่วโลกก็เพราะมีตำแหน่งเป็นกรรมการอำนวยการอยู่ในสภาสหกิจศึกษาแห่งโลก แต่ผมคงไม่ใช่เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง พูดทั้งประเทศไทยและทั้งโลก แต่จะพยายามนำประเด็นบางประการที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย รวมทั้งส่วนที่เป็นประสบการณ์ภาคปฏิบัติที่ผมมีโดยตรง และที่สำคัญคือเรื่องสหกิจศึกษาเป็นเรื่องที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช เมื่อครั้งท่านเป็นอาจารย์และเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหิดล ได้เน้นการปฏิบัติเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยมีการสนับสนุนการออกค่ายของนักศึกษาแพทย์ พยาบาล และสาธารณสุขในท้องถิ่นต่าง ๆ และท่านได้ออกตรวจเยี่ยม ซึ่งผมทราบมาตั้งแต่สมัยร่วมงานกับท่านในฐานะผู้บริหารรุ่นน้อง เพราะเมื่อท่านเป็นอธิการบดี ผมเป็นรองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาดำรงตำแหน่งรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งอยู่ระหว่าง พ.ศ.๒๕๑๔-๒๕๒๒ หลายคนคงไม่ทราบว่าผมได้เรียนรู้จากท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช เพื่อเตรียมที่จะเป็นผู้บริหารเป็นอย่างมาก และท่านก็ทำตัวเสมือนพี่ชาย ทั้ง ๆ ที่ผมเป็นรุ่นลูก เพราะว่าถ้าท่านยังมีชีวิตอยู่ ผมเข้าใจว่าท่านจะมีอายุ ๘๕ ปี ซึ่งขณะนี้ผมอายุ ๗๓ ปี ซึ่งอายุห่างกัน ๒๒ ปี แต่ผมเป็นผู้บริหารข้ามรุ่น โดยได้รับการผลักดันให้ไปทำงานผู้บริหารเร็วเกินไป แต่ในขณะเดียวกันความเร็วเกินไป ทำให้ผมได้รับประโยชน์ เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้จากผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ และท่านก็มีเมตตาที่จะแนะนำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งหลายท่านที่นั่งอยู่ในห้องประชุมแห่งนี้ เช่น ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์อารี วัลยะเสวี ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องของมหาวิทยาลัยในกำกับกันมากมาย ซึ่งก็เป็น

ความสนใจของศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช เกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย คือการที่ท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ได้ดำเนินการตามรอยพระยุคลบาทของพระบรมราชชนก ที่ได้มีรับสั่งไว้ว่า “ความสำเร็จอันสูงสุดไม่ใช่อยู่ที่การเรียนรู้ แต่เป็นการที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อมนุษยชนทั้งหลาย” เรื่องที่ผมจะแสดงปาฐกถาเกียรติยศ เป็นเรื่องที่เป็นกรณีศึกษาหนึ่ง ไม่ใช่ทั้งหมดที่สนับสนุนในเรื่องการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติตามแนวทางที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ได้เน้นและสนับสนุน แต่ในยุคใหม่อาจจะมีย่อใหม่ทั้ง ๆ ที่อาจจะเป็นเรื่องเดียวกัน อาจจะมีระบบและวิธีการทำ ที่จัดให้เป็นระบบมากขึ้น ทั้งที่ฐานความคิดก็เป็นฐานความคิดเดียวกัน ผมจึงเลือกเรื่องนี้ซึ่งคิดว่าสำคัญ และคิดว่าวงการอุดมศึกษาทั้งประเทศไทยและทั่วโลกกำลังสนใจกัน

อุดมศึกษาไทย สู่นาคตที่ท้าทาย

อุดมศึกษาไทย สู่นาคตที่ท้าทาย มีวิกฤติอะไรอยู่ และสิ่งที่ผมพูดจะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการแก้วิกฤติตรงนี้ได้บ้างหรือไม่อย่างไร โดยสรุปอุดมศึกษาไทยสู่นาคตที่ท้าทายจะต้องฝ่าวิกฤติ ๔ ประการด้วยกันคือ

๑.ความเสมอภาค (EQUITY) เป็นปัญหาสะสมและเป็นปัญหาของทุกระดับอาการที่ไปปรากฏในระดับอุดมศึกษา ตัวชี้วัดที่ชัดที่สุดคือพัฒนาขึ้นมาแล้ว คนที่เข้าถึงอุดมศึกษาในระบบ ประเทศไทยจะอยู่ราว ๆ ๒๐% ของคนในกลุ่มอายุ ซึ่งโดยปกติในสังคมประชาธิปไตยจะตั้งเป้าว่าคนในกลุ่มอายุของอุดมศึกษาควรจะเข้าถึงประมาณครึ่งหนึ่งหรืออย่างน้อย ๔๐% แต่ของประเทศไทยคนยังเข้าถึงได้เพียงประมาณ ๒๐% ทั้ง ๆ ที่ระบบการศึกษาไทย ในตัวระบบเป็นระบบที่เกือบจะพูดในภาษาพอลขุนรามคำแหงว่า “ใครใครเรียนเรียน” เพราะมีทั้งระบบจำกัดรับ ระบบไม่จำกัดรับ ระบบเอกชน มีทั้งที่ปัจจุบันนี้รวมกลุ่มเป็นราชภัฏ ราชชมงคล

วิทยาลัยชุมชน รวมทั้งอาชีวศึกษาบางระดับ แต่ทำไมเมื่อระบบของเรา เช่น ระบบเปิด รั้งไม่อัน แต่คนก็ยังเข้าไม่ถึง การเข้าไม่ถึง สาเหตุหลักจะเป็นเรื่องของความยากไร้กับการด้อยโอกาสของคนบางกลุ่ม และการไม่กระจายตัวของสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งปัจจุบันนี้เริ่มกระจายตัวแล้ว เพราะว่าภายในระยะเวลา ๑ ปี ยกฐานะขึ้นมาเกือบ ๑๐๐ แห่ง ซึ่งแต่เดิมไม่ใช่แบบนี้ ถ้าย้อนดูสมัยที่เริ่มมีสภาการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยทั้งหมดอยู่ในกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเริ่มออกสู่ต่างจังหวัดในลักษณะมหาวิทยาลัยภูมิภาค เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๐๔ คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และทยอยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์เมื่อประมาณ ๔๐ ปีที่ผ่านมาที่ประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด เพราะฉะนั้นเรื่องของความเสมอภาคยังคงเป็นปัญหาที่จะต้องดูแลแก้ไข ถ้าเรามุ่งประสงค์ที่จะให้โอกาสอุดมศึกษาให้คนไทย ได้เข้าถึงมากกว่านี้เพื่อประโยชน์ของการจะมีกำลังคนเพื่อการพัฒนาประเทศ เราจะต้องมีมาตรการที่ส่งเสริมสนับสนุนตัวคนที่จะให้เข้าถึง เราจะสนับสนุนแต่เพียงระบบไม่ได้ ซึ่งไม่พอ แม้จะมีกองทุนต่าง ๆ ทั้งให้เปล่าและให้กู้ยืมแต่ก็ยังไม่เพียงพอและทั่วถึง

๒. เป็นปัญหาที่หนักหน่วงมาก โดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์ คือวิกฤติเรื่อง **คุณภาพ (QUALITY)** ไม่ว่าใครประเมิน รวมทั้งที่เราประเมินเองคือ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ชัดเจนว่าคุณภาพของอุดมศึกษาไทยที่สะท้อนออกมาในด้านคุณภาพบัณฑิต คุณภาพของผลงานวิชาการ ประเทศไทยยังแข่งขันไม่ได้ และยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เพราะฉะนั้นเรื่องของคุณภาพขณะนี้ เป็นโจทย์หลักของการอุดมศึกษา ซึ่งต้องมีความพยายามกันอีกมาก สหกิจศึกษาเป็นความพยายามหนึ่ง และไม่ใช่ความพยายามเดียวที่จะช่วยเสริมในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิต

๓. ประสิทธิภาพ (EFFICIENCY) มองเป็น ๒ มิติ

๓.๑ **ประสิทธิภาพภายนอก (EXTERNAL)** มองว่ามหาวิทยาลัยตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีแล้วแค่ไหน ถ้าไปถามผู้ที่เขาต้องการใช้บัณฑิต เขาจะบอกว่าเรายังผลิตบัณฑิตไม่พอในหลาย ๆ สาขา คุณภาพบัณฑิตยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะฉะนั้นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ถ้ามองเชิงประสิทธิภาพภายนอกในเรื่องของความตอบสนองยังเป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาอีกมาก แต่ปัญหาที่เหนียวรั้งให้มหาวิทยาลัยของเราไปได้ช้า พัฒนาได้ไม่เร็ว กลายเป็นปัญหาประสิทธิภาพภายใน

๓.๒ **ประสิทธิภาพภายใน (INTERNAL)** ถ้าเมื่อใดก็ตามที่มหาวิทยาลัยไม่อิสระ ไม่มีเสรีภาพทางวิชาการ มหาวิทยาลัยไม่คล่องตัว และถูกเหนียวรั้งโดยระบบราชการ ซึ่งค่อนข้างจะมีขั้นตอนมาก กฎระเบียบผูกมัดรัดตัว มหาวิทยาลัยจะเหมือนกันกับส่วนราชการทั้งหลายที่เวลาพูดถึงส่วนราชการ ก็จะนึกถึงเรื่องความไม่คล่องตัว ความไม่ยืดหยุ่น มหาวิทยาลัยเราถือกำเนิดโดยเลือกที่จะอยู่ในระบบราชการ ก็สะสมปัญหาเรื่องนี้มานาน ถึงได้มีความเคลื่อนไหว ซึ่งผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่ในห้องประชุมแห่งนี้ หลายท่านเป็นผู้บุกเบิก ผมเป็นคนล้นลูกใหม่ของสมัยนั้น มาร่วมขบวนการนี้หลังจากที่ท่านเริ่มคิดกันมา ๓ - ๔ ปี ก็คือเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะส่งเสริมประสิทธิภาพภายใน เพื่อให้มหาวิทยาลัยคล่องตัว เป็นอิสระ บรรลุความเป็นเลิศได้เร็ว แต่ยังมีปัญหาเพราะเริ่มแรกดูว่าจะเข้าใจกันดี ทำไปทำมากลายเป็นจำเลยสังคมไปแล้ว ในเวลาที่พูดถึงมหาวิทยาลัยในกำกับ เพราะกลายเป็นเรื่องหวาดวิตก เช่น มหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วค่าเล่าเรียนจะแพงขึ้นหรือไม่? จะทำให้คนจนไม่ได้เรียนหรือไม่? อาจารย์บางกลุ่มก็กลัวออกไปแล้ว ผู้บริหารจะมีอำนาจมากไปหรือไม่? การถ่วงดุลอำนาจจะเป็นอย่างไร? อิสระเสรีที่ไม่ทำอะไรก็อยู่ได้จะหายไปด้วยหรือไม่? เพราะฉะนั้นอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นข้อที่จะต้องทำความเข้าใจ ส่วนของมหาวิทยาลัยที่ออกนอกระบบไป

แล้ว ๔ แห่ง เขาไม่ต้องมาอธิบายเรื่องเหล่านี้แล้ว เขาเดินหน้าอย่าง เดียว และปัญหาที่ร้องเรียนกันอยู่ทุกวันนี้ไม่ใช่มหาวิทยาลัยในกำกับ ๔ แห่ง ซึ่งรวมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของสงฆ์ อีก ๒ แห่ง รวมเป็น ๖ แห่ง ซึ่งก็ไม่เห็นมีปรากฏการณ์ที่น่ากลัวเหล่านั้นเกิดขึ้น กับมหาวิทยาลัยทั้ง ๖ แห่ง ที่ออกนอกระบบแล้ว มีของจริงอยู่ในสังคมแล้ว ไม่ใช่เป็นของสมมติ แต่ขณะนี้เราเชื่อสมมติ เราไม่ค่อยเชื่อของจริง อย่างไรก็ตามเราต้องยอมรับว่าถ้าเราแก้ปัญหานี้ไม่ได้ การจะหวังให้ มหาวิทยาลัยบรรลุความเป็นเลิศ กระทำภารกิจได้ดีทุกด้านและตอบสนอง ความต้องการของสังคม ซึ่งเป็นประสิทธิภาพภายนอก คงทำได้จำกัด ไม่ใช่ทำไม่ได้ และคงจะเป็นระบบภาษีเลี้ยงเต่าไปอีกนาน ผมว่าถ้าจะใช้คำ “ภาษีเลี้ยงเต่า” ต้องใช้กับมหาวิทยาลัย ไม่ใช่ใช้กับรัฐบาล

๔. ความเป็นสากล (INTERNATIONALIZATION , GLOBALIZATION) เรารู้สึกได้ทันทีว่าเมื่อโลกาภิวัตน์มา ผลกระทบ ทำให้เราจะต้องหันมามองว่าอุดมศึกษาไทยมีความเป็นสากลในแง่ของ มาตรฐาน สาระการเรียนรู้ และการตอบสนอง (ไม่ใช่แต่เพียงประเทศไทย แต่เป็นการตอบสนองต่อประชาคมโลก) เพราะเป็นไปไม่ได้ที่เราจะอยู่ ตามลำพังต่อไปในโลกที่ไร้พรมแดน และมหาวิทยาลัยของเรานั้นอยู่ในโลก ที่ยังไม่เป็นโลกาภิวัตน์ เรื่องของการที่จะต้องมีลักษณะเป็นนานาชาติ เป็นสากลก็มีมาหลายสิบปี แม้แต่ช่วงที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน ชาติกวนิช เป็นอธิการบดี ก็ยกย่องว่าท่านเป็นคนที่เปิดมหาวิทยาลัยมหิดล ไปสู่นานาชาติ ให้คนมาเรียนปริญญาโท ปริญญาเอก มีการไปติดต่อสัมพันธ์ กับต่างประเทศ เริ่มจะเกิดความร่วมมือ ความจำเป็นมันมีมาโดยธรรมชาติ ของมหาวิทยาลัย เพราะคำว่า “university” ในความหมายหนึ่งจะคล้าย ๆ กับ “universality” ก็คือความเป็นสากล ความเป็นนานาชาติ ถ้าถือว่า ความเป็นสากล เป็นธรรมชาติ มหาวิทยาลัยยุคนี้จะต้องทำให้เป็นสากล

มากขึ้น เราถึงได้เริ่มพูดกัน แต่ไม่ทิ้งความเป็นไทย ว่าขณะนี้คงต้องคิดถึง เรื่องความเป็น World Class University เวลาใครเขาจัดอันดับเราไม่สนใจ เราก็ต้องสนใจว่าเขาจัดเราไว้อันดับไหน ถ้าไม่ติด ๑ ใน ๕๐๐ ก็บอก เอ๊ะ! แปลก พอมีมหาวิทยาลัยติดอันดับ ๑ ใน ๒๐๐ ก็บอก เออ! ทำท่าจะดีขึ้น เพราะฉะนั้นลักษณะที่มากับความเป็นสากลและจะต้องมองมหาวิทยาลัย ในมิติใหม่ ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับ World Class เป็นเรื่องที่แม่แต่มหาวิทยาลัย มหิดลเองก็อาจจะอยู่แนวหน้าของการจะก้าวไปสู่การเป็น World Class สรุปว่าจากวิกฤติที่เราต้องฝ่า ๔ ประการ ที่กล่าวมานี้ เป็นความสำคัญของการอุดมศึกษาไทย

ความสำคัญของอุดมศึกษา

อุดมศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ สร้างขีดความสามารถในการ พัฒนาและการแข่งขัน โดยต้องเน้นบทบาทของการสร้างความรู้ควบคู่ไป กับการสร้างคนด้วย อันนี้เป็นความสำคัญ แต่เนื่องจากสหกิจศึกษาจะพูด เฉพาะเจาะจงไปในเรื่องของคุณภาพคน โดยผมจะไม่แตะต้องเรื่องของ คุณภาพความรู้ การสร้างองค์ความรู้ ซึ่งสังคมปัจจุบันเป็นสังคมฐานความรู้

คุณภาพกำลังคนเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาได้และแข่งขันได้ คงจำได้ว่าประเทศไทย มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจุบัน คือฉบับที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ เมื่อรัฐบาลจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ สมัยนั้น ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นเลขาธิการ มีการทบทวนครั้งใหญ่ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ - ๗ ที่ทำมาแล้วเป็นเวลา ๓๕ ปี บรรลุอะไรบ้าง ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ตั้งประเด็นประเมินง่าย ๆ ๓ ข้อ คือ ข้อ ๑.) เศรษฐกิจดีหรือไม่ ประเมิน เสร็จเศรษฐกิจตกพอดี เพราะประเมินกันในปี ๒๕๓๘-๒๕๓๙ แล้วมาล้มในปี

๒๕๔๐ ข้อ ๒.) ถามว่าสังคมมีปัญหาหรือไม่ คำตอบคือมีปัญหามากขึ้นในช่วง ๓๕ ปี ที่พัฒนามา ไม่ใช่ถอยลง ไม่ว่าจะเป็ดยาเสพติด อาชญากรรม รวมทั้งคุณภาพของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เสื่อมทรามลง คุณภาพชีวิตที่แยกลง ถามปัญหาสุดท้าย ข้อ ๓.) ที่ว่าทำมาทั้งหมด ๓๕ ปี พัฒน้ายิ่งขึ้นหรือไม่ เพราะว่าถ้าทำการพัฒนาแล้วไม่ยิ่งยั้งก็เหมือนกับไม่ได้ทำ คำตอบทั้ง ๓ ข้อ คือเศรษฐกิจยังไม่ดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยิ่งยั้ง คราวนี้ก็แสวงหาคำตอบว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ฉบับที่ ๙ และต่อเนื่องมาถึงฉบับที่ ๑๐ แล้ว เราจะต้องมาเน้นอะไรถึงจะทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ได้เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหาน้อยลง และการพัฒนายิ่งยั้ง ในที่สุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ เป็นแผนแรกที่ประกาศว่าต้องเปลี่ยนแนวที่เคยยึดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ วัดกันด้วย GDP วัดกันด้วยความเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ได้ช่วยให้เกิดการพัฒนายิ่งยั้ง ก็เลยบอกต่อไปนี้ การพัฒนาจะต้องยึดคนเป็นศูนย์กลาง พวกเราชาวศึกษาก็หัวใจพอใจ โต้ ว่าเขายึดคนเป็นสำคัญ คราวนี้เรื่องที่เอาการศึกษาเป็นตัวตาม น่าจะเป็นตัวตั้งเสียที เพราะคนสำคัญ การศึกษาก็ต้องทำให้คนมีคุณภาพที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาทั้งปวง เพราะถือว่าการพัฒนาทั้งหลายคนคิด คนก็เป็นคนทำ คนก็เป็นคนรับผล ก็เน้นเรื่องคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยฝากความหวังไว้ว่า ถ้าพัฒนาคนให้ดีมีคุณภาพในปริมาณที่มากพอแล้ว จะเป็นปัจจัยของการพัฒนาทั้งปวง และการพัฒนายิ่งยั้งก็จะเกิดปัญหาสังคมจะลดลง ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๙ ก็ยังยึดคนเป็นศูนย์กลาง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ เน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นคนเป็นศูนย์กลาง เน้นการอยู่ดีมีสุขร่วมกัน บางคนใช้คำว่า “อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และจากสาระที่ทรงบรรยาย

ของเจ้าชายจิกมี จากประเทศภูฏาน สรุปได้ ๒ ประการ คือ ประการที่ ๑ “เป็นโชคดีของคนไทย ชาวคนไทย ถ้าอยากจะทำตัวอย่างที่จะทำตาม ไม่ต้องไปหาที่ไหน เพราะสังคมไทยมีพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นตัวอย่างได้อย่างดี” ประการที่ ๒ ทรงกล่าวว่า “ประเทศภูฏานเป็นประเทศเล็ก ๆ เป็นประเทศกำลังพัฒนา ถ้าจะชี้แนวทางการพัฒนาแบบประเทศตะวันตก ที่วัดความเจริญทางเศรษฐกิจ เป็น GDP คงไม่ใช่แนวทางการพัฒนาที่ประเทศภูฏาน พระองค์ท่านก็เสนอว่าน่าจะใช้ “ดัชนีความสุข” ถ้าเมื่อไหร่มีคนชี้ว่าคน พลภักดิ์ของท่านมีความสุข ซึ่งความสุขกับความร่ำรวย อาจจะไม่ใช่เรื่องเดียวกัน สังคมไทยทุนนิยมมาก ไปคิดว่าความรวยคือความสุข แต่ในข้อเท็จจริง รวยด้วยมีสุขด้วยก็ดี แต่ไม่รวยก็อาจจะมีความสุขได้ คนรวยอาจจะไม่ค่อยมีความสุข” เพราะฉะนั้นตรงนี้คือจุดที่ผมคิดว่าสำคัญ และตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา รัฐบาลเน้นคุณภาพกำลังคน และยังเน้นต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ถามว่า ลีบกว่าปีมานี้ คุณภาพกำลังคนของประเทศไทยดีขึ้นหรือไม่ จะเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาและแข่งขันได้ เพราะโลกยุคนี้มีการแข่งขันสูง รัฐบาลต้องประกาศยุทธศาสตร์การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และยุทธศาสตร์นี้เจ้าภาพหลักก็จะกลายเป็นอุดมศึกษาร่วมกันกับอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการผลิตกำลังคนเข้าไปป้อนระบบการผลิต และระบบบริการของประเทศ

การผลิตบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ได้รับการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญ จนกระทั่งพวกเรา รู้สึกว่าเน้นมากไปหรือไม่ เพราะขณะนี้ในเรื่องการผลิตบัณฑิตและผลิตกำลังคนระดับอาชีวและอุดมศึกษา กล่าวได้เลยว่าจะถูกแรงกดดันและแรงผลักดันจากตลาดมากกว่าทุกยุค เป็นลักษณะ market driven ผมมารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประมาณ ๕ เดือน

บุคคลที่มาพบผมเป็นประจำ กลายเป็นสภาอุตสาหกรรม กลายเป็นนักธุรกิจ มากระตุ้นว่าระบบการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของเขา มันมีการผสมผสานในระหว่างความต้องการกับการผลิต ถึงขนาดที่สภาอุตสาหกรรมเสนอมา ๕ - ๖ ข้อ รวมถึงการจะติดดาวใหม่มหาวิทยาลัย เพราะเขาบอกว่ามหาวิทยาลัยผลิตไปแล้ว เขาเป็นคนใช้บัณฑิต คราวนี้เขาจะเป็นคนติดดาวให้บ้าง ว่าถ้าเขาได้บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยไหน ประเภท ๕ ดาว หมายถึงพอใจมาก ๓ ดาว หมายถึง พอไปได้ เหมือนระดับของโรงแรม เพราะฉะนั้นลักษณะอย่างนี้เป็นเหมือนแรงผลักดันที่มากับยุคโลกาภิวัตน์ ที่ตลาดมาผลักดันเรา

เสียงสะท้อนจากตลาดแรงงานเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตไทย
เป็นอย่างไร ผมทำงานต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยอยู่ทบวงมหาวิทยาลัย ปัจจุบันยังสนใจเรื่องนี้อยู่ สิบกว่าปีที่ผ่านมาก็จะสะท้อนปัญหาต่อไปนี้

- **ทฤษฎีจัด ปฏิบัติไม่ได้**
- **มีความรู้ไม่สูงงาน** ขณะนี้เด็กสมัยใหม่มีความรู้แต่ไม่สูงงาน เปลี่ยนงานบ่อย เข้าไปทำงานแล้วมีเงื่อนไข่มาก จนไม่อยากรับ
- **อ่อนภาษาอังกฤษ** เพราะโลกยุคนี้เป็นยุคที่ใช้ภาษาในการติดต่อกันสูง และภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาสากลไปแล้ว เขาบอกกันว่าบัณฑิตไทยอ่อนภาษาอังกฤษ ถึงได้มีการให้เงินเดือนบัณฑิตไทยที่เก่งภาษาอังกฤษสูงกว่า เช่น วิศวฯ ที่ภาษาอังกฤษดีกว่า จะได้เงินเดือนดีกว่าวิศวฯ ที่มีภาษาอังกฤษที่ใช้ไม่ได้ เพราะความสำคัญของการลงทุนข้ามประเทศ ของการที่มีบริษัทข้ามชาติ ของการที่ต้องส่งบัณฑิตไทยไปปฏิบัติงาน ในประเทศที่คนไทยไปลงทุน ลักษณะนี้ทำให้ข้อพิจารณาเรื่องของภาษาอังกฤษ กลายเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญของตลาด

- **ต้องฝึกอบรมเพิ่มเติม** จึงจะทำงานได้ ที่สำคัญจะบ่นว่าจบแล้วใช้งานไม่ได้ เขาต้องมาเสียเงินเสียเวลาจ้าง และเสียเวลาส่งไปฝึกอบรมอีก ๓ - ๖ เดือน ถึงจะทำงานได้ ตลาดเขาบอกอย่างนี้ต้องแก้ไข เมื่อสะท้อนอย่างนี้ถามว่าเราจะแก้ไขอย่างไร ตอนที่ผมได้รับมอบหมายให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีและคนที่จบการศึกษา ก็จะเป็นทางสาขาวิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานเขาจะวัดกันที่การปฏิบัติ เราก็ไปดูงานกันทั่วโลกว่าเขาจะแก้ไขปัญหาที่สะท้อน ๓ - ๔ ประการนั้นได้อย่างไร

พบว่าเขาได้มีการจัดสิ่งที่เรียกว่า **สหกิจศึกษา**กับการพัฒนา **คุณภาพบัณฑิต CO-OPERATIVE EDUCATION** มานานแล้ว ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เยอรมัน มีการจัดกันทั่วโลก ประเทศทางตะวันออกไม่ค่อยมี ประเทศญี่ปุ่นยังไม่ได้จัด ประเทศไทยจัดแต่ไม่ได้ใช้ชื่อนี้ และจริง ๆ แล้วยังไม่ได้จัดเป็นระบบอย่างที่เขาจัด ก็ลองนำเรื่องนี้มาใช้ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นแห่งแรก ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ นำใส่เข้าไปในหลักสูตร โดยกำหนดตั้งแต่ต้นแล้วว่า สหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปริญญาตรี กำหนดค่าน้ำหนัก ๑๒ หน่วยกิต ต้องออกไปปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการเต็มเวลา ไม่กลับมหาวิทยาลัยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๔ เดือน ซึ่งในประเทศแคนาดา กำหนด ๘ เดือน ส่วนมากเขาไม่ทำกันสั้น ๆ ระยะเวลา ๔ เดือน เป็นขั้นต่ำสุดแล้ว นี่คือแนวทางการจัดระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนรู้กับการปฏิบัติงาน ซึ่งยุคนี้ใช้คำว่า **“WORK INTEGRATED LEARNING”** คือ **การบูรณาการระหว่างการเรียนรู้กับการทำงาน** โดยถือว่าการทำงาน ถ้าจัดประสบการณ์นั้นให้ดี จะเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและมีความหมาย

ในระบบนี้จะไม่มีการมีคำว่า “ฝึกงาน” ถือว่า “ไปทำงาน” ปัญหาจึงเกิดขึ้นทางการสื่อสารว่าจะเรียกภาษาไทยว่าอะไร ผมเองเป็นคนบัญญัติศัพท์นี้เพื่อจะให้ชื่อเรียกชาน และผมไม่ชอบเรียกชื่ออะไรเป็นฝรั่ง และคนที่ชอบลอกเรียนแบบฝรั่ง ก็เรียกชื่อเป็นฝรั่ง ก็ทั้งหมด ICL SML CEO เดี่ยวนี้ก็ต้องเลิก เพราะหาคำไทยยังไม่ได้เลย แล้วจะมาอยู่ในประเทศไทยได้อย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้ ผมก็เอาง่าย ๆ นาน ๆ ได้ใช้วิชาอักษรศาสตร์ครั้งแรกเรียนกับคุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา ว่าถ้าให้พูดตามใจผม ผมอยากจะพูดเรื่อง “ภาษาพาสาร์” เพราะขณะนี้มีคนนำภาษาไทยไปใช้แล้วสื่อสารสื่อความในลักษณะที่รับร่าเข้ากันง่ายมาก อันเนื่องมาจากการใช้ภาษา ก็ขออนุญาตเขาบอกว่า เรามีคำสหกรณ์ถอดคำมาจาก CO-OPERATIVES เราจะเรียกว่า เป็นสหกรณ์ศึกษาคงไม่ได้ เพราะจะคิดจะไปศึกษาวิชาสหกรณ์ ผมก็บอกว่าเป็นกิจที่ทำร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ แล้วเกิดการเรียนรู้อีก เรียก “สหกิจ” ก็แล้วกัน ก็เลยเรียก “สหกิจศึกษา” โดยถอดความมาจาก CO-OPERATIVE EDUCATION ในที่สุดจับติดแล้ว เพราะรัฐบาลที่แล้ว ได้ยกขึ้นเป็นนโยบาย รัฐบาลนำคำนี้มาใช้ ขณะนี้ถือว่าเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ไม่ทราบ มันก็คือสหกิจศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางการจัดระบบการศึกษาผสมผสานการเรียนกับการปฏิบัติงาน ในลักษณะที่เป็น WORK INTERGRATED LEARNING ข้อพิจารณาในการจัดสหกิจศึกษาประกอบด้วย

๑. มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเน้นความรู้ภาคทฤษฎี และการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ

๒. การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชาการ และวิชาชีพ สาขาต่าง ๆ ประกอบด้วย

๒.๑ การเรียนในภาคทฤษฎีในห้องเรียน

๒.๒ การเรียนภาคปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ

๒.๓ การฝึกปฏิบัติงานขั้นพื้นฐาน (Basic Training) ในสถานศึกษา

๒.๔ การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ (Professional Training) ในสถานประกอบการ

ซึ่งเรื่องนี้ชาวมหาวิทยาลัยมหิดลเข้าใจดีมาก เพราะในสาขาที่สอนในมหาวิทยาลัยมหิดล ไม่ว่าจะแพทย์ พยาบาล จะต้องทำอย่างนี้อยู่แล้ว เพียงแต่ท่านไม่ได้เรียก สหกิจศึกษา และมีบางลักษณะที่ยังไม่ได้ทำเต็มที่ เหมือนกับสหกิจศึกษาเท่านั้นเอง แต่ความจริง ๆ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นแหล่งที่ทำเรื่องนี้ และเพราะวิชาชีพหลายแขนง จำเป็นต้องทำในลักษณะที่ต้องไปนำประสบการณ์จากสถานประกอบการ เช่น โรงพยาบาล เป็นต้น แต่ในสาขาอื่น เขาไม่มีอย่างนี้ เมื่อผมเรียนอักษรศาสตร์ ผมก็จะหยุดแค่ ๒.๑ หรืออย่างมากที่สุด ๒.๒ เช่น ไปเข้าห้องปฏิบัติการทางภาษา การฝึกพื้นฐานก็ไม่เคยมี เพราะวิชาอักษรศาสตร์ บอกว่าไม่เกี่ยว แต่บัดนี้เมื่ออักษรศาสตร์จะไปหาอาชีพในตลาดก็ต้องเกี่ยว เพราะถ้าอักษรศาสตร์เอง เอาแต่เรียนแค่ ๒.๑ หรือ ๒.๒ ไม่มีใครจ้างแน่ ในสมัยนี้

๓. การจัดการศึกษาผสมผสานการเรียนและการปฏิบัติงาน จัดได้หลากหลาย ไม่ใช่รูปแบบเดียว อาทิ

๓.๑ ฝึกงานในสถานประกอบการ เป็นระยะเวลาสั้น ๆ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ไม่นับหน่วยกิต หรือนับหน่วยกิตก็มี

๓.๒ ปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการเต็มเวลาตามระยะเวลาที่กำหนด โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ก็มีทั้งนับหน่วยกิตและไม่นับหน่วยกิต เช่น สาขาการโรงแรมท่องเที่ยว ก็ทำมานานแล้ว ที่กำหนดว่า

สาขาการโรงแรมจะต้องไปปฏิบัติงานในโรงแรมเท่านั้นเท่านั้นชั่วโมง เพียงแต่
ว่าเป็นการฝึก และหลายแห่งเขาไม่นับหน่วยกิต บางแห่งก็นับหน่วยกิต

๔. ปัญหาในการจัดระบบการศึกษาผสมผสานการเรียนและการ ปฏิบัติงาน

ปัญหาในการจัดระบบการศึกษาผสมผสานการเรียนและการปฏิบัติ
งานมีปัญหาอะไร เมืองไทยทำมานานแล้ว และผมก็ใช้คำย่อ ๆ ง่าย ๆ ว่า
ที่ทำมา ฝึกงานบ้าง ดูงานบ้าง ตมงานบ้าง คือไม่ได้ทำอะไรในลักษณะที่เป็น
งาน คือ

๔.๑ หาสถานประกอบการที่พร้อมและเหมาะสมได้ไม่เพียงพอ
หายาก ที่เขาพร้อมจะร่วมมือ เขาบอกว่าเป็นภาระ

๔.๒ ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกไม่วิชาการ วิชาชีพ ส่งไปแล้ว
ให้ไปเย็บกระดาษ ให้ไปยกน้ำร้อน น้ำชา คือไม่ได้ทำงานตรงกับสาขาที่เรียน

๔.๓ ระยะเวลาที่ฝึกสั้นไป ส่วนมากจะไปตะลุมบอนกันอยู่ภาค
ฤดูร้อน เพราะเหตุว่าในภาคเรียนปกติไปไม่ได้ต้องเรียน ก็ไปจัดกันอยู่
ในภาคฤดูร้อน และภาคฤดูร้อนนี้ทางบริษัทห้างร้านเขาก็ลดระดับการทำงาน
อยู่แล้ว ก็กลายเป็นภาระด้วยกันทุกฝ่ายและไม่ค่อยได้ผล

๔.๔ ขาดการสอนงานและนิเทศการฝึกงานที่ดี ไม่มีใครมาสอน
งานให้นักศึกษาปฏิบัติงาน

๔.๕ ขาดการประเมินผลที่เป็นระบบและได้มาตรฐาน

๕. **สหกิจศึกษาคืออะไร** ผมนิยามสั้น ๆ ว่า “เป็นระบบการศึกษา
ที่จัดให้มีการเรียนการสอน ในสถานศึกษาสลับกับการไปหาจากการ
ปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการอย่างมีระบบด้วยความร่วมมือจาก
สถานประกอบการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ยกขึ้นมาเป็นระบบให้ค่าน้ำหนัก
ในหลักสูตร โดยให้มีค่าหน่วยกิต ให้อาจารย์ถือเป็นภาระงาน เหมือนสอน

หนังสือ ระยะเวลาต้องนานพอ ส่วนมากต้องไม่น้อยกว่า ๔ เดือน และต้อง
มีการประเมินผล”

๖. **หลักการและเหตุผล** คือ การเรียนในห้องเรียน มาสนับสนุน
ด้วยการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ เราเชื่อว่าจะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ
เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

๗. **วัตถุประสงค์** คือ

๑) เพื่อเพิ่มเติมประสบการณ์ทางด้านวิชาการและวิชาชีพและ
การพัฒนาตนเองแก่นักศึกษา ในรูปแบบที่มีคุณค่าเหนือกว่าการฝึกงาน
จึงไม่ใช้คำว่า “การฝึกงาน”

๒) เพื่อเปิดโอกาสให้สถานประกอบการทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ
ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ไม่ใช่มาบังคับอย่างเดียว เมื่อท่าน
อยากได้บัณฑิตที่ดีท่านก็ต้องมาช่วยผลิต ประสบการณ์ที่ท่านให้ท่านก็ต้อง
จริงจัง มิฉะนั้นท่านก็จะได้แต่บ่น และต่อว่า

๓) เพื่อให้เกิดการพัฒนากลยุทธ์การเรียนการสอนให้ทันสมัยได้
มาตรฐาน และตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ระบบแบบนี้ช่วยให้ได้
ผลสะท้อนกลับ (feedback) มีปฏิสัมพันธ์ นำมาเป็นปัจจัยนำเข้า (input)
ส่วนหนึ่งของการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน

๔) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานประกอบการและมหา
วิทยาลัยผ่านนักศึกษาผู้ไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาและคณาจารย์ที่ไปนิเทศ
งาน ปรากฏว่าประสบการณ์ของผมตรงนี้ได้ประโยชน์มาก มหาวิทยาลัย
กับสถานประกอบการอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ไม่เคยพบกัน แต่พอทำอย่างนี้
โครงการที่ฝ่ายสถานประกอบการต้องการให้ทำก็มีตามเข้ามามากมาย
โครงการวิจัยก็มี เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สอนวิศวะไฟฟ้า
มีวิศวกรไฟฟ้าไปปฏิบัติงานเป็นที่พอใจ บริษัทขอให้ช่วยทำโครงการ

ประหยัดไฟฟ้า เราก็ได้งานมา เพราะฉะนั้นส่วนที่ดึงเข้าไปทำให้เกิดความ
ร่วมมือผ่านเด็ก ผ่านครู ตรงนี้สำคัญมากและที่สำคัญมากที่สุด ที่ทำให้
อาจารย์ลงจากหอคอยงาช้าง เขาสูสนามจริงเสียที เพราะมีฉะนั้นท่านก็จะ
ผลิตเพลินอยู่ในหอคอยของท่าน ซึ่งก็เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

๘. หลักสูตรและกระบวนการสหกิจศึกษา ถ้าจะทำให้เป็นระบบ

๘.๑ เป็นส่วนหนึ่งของระดับปริญญา กำหนดระยะเวลาปฏิบัติงาน
เต็มเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งภาคการศึกษา (๔ เดือน)

๘.๒ กำหนดภาคการศึกษาสหกิจศึกษา จัดภาคการศึกษาสหกิจ
ศึกษาให้กระจายตลอดทั้งปีก็ได้ เพื่อให้สถานประกอบการได้ใช้ประโยชน์
จากแรงงานนักศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

๘.๓ การเสนองานแก่นักศึกษา สถานประกอบการจะให้ราย
ละเอียดเหมือนกับประกาศรับสมัครงาน ลักษณะงานที่ต้องการให้นักศึกษา
ปฏิบัติ และค่าตอบแทนล่วงหน้าประมาณ ๑ ภาคการศึกษา

๘.๔ การคัดเลือกนักศึกษา นักศึกษาจะไปสมัครงานตามความสนใจ
โดยเลือกสถานประกอบการได้ตามจำนวนที่กำหนด เช่น มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีสุรนารี จะให้นักศึกษาเลือกสถานประกอบการ ๓ แห่ง โดยมหา
วิทยาลัยส่งใบสมัครให้สถานประกอบการคัดเลือก สถานประกอบการจะ
มาทำการสัมภาษณ์นักศึกษา จากนั้นสถานประกอบการจะแจ้งลำดับการ
คัดเลือกนักศึกษา และมหาวิทยาลัยจะจัดคู่สถานประกอบการและ
นักศึกษาจนเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นจะเป็นการเลือกงาน
เลือกคน และกระบวนการนี้ไม่ใช่กระบวนการคลุมถุงชน เป็นกระบวนการ
ที่ทั้งสองฝ่ายต้องมาตกลงกัน

๘.๕ ค่าตอบแทน โดยปกตินักศึกษาสหกิจศึกษาเป็นเสมือน
พนักงานชั่วคราวของสถานประกอบการ เช่น ไปทำงาน ๔ เดือน ก็ได้รับ
ค่าตอบแทนตามจำนวนที่สถานประกอบการกำหนด แต่เราขอรับรองว่า

อย่าให้ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ นักศึกษายังไม่จบ หรือถ้าจะไม่ให้ค่าตอบแทน
เป็นเงิน เช่น ให้เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่ ฯลฯ ก็จะต้องให้อยู่ได้ เพราะเราถือว่า
เป็นเสมือนการจ้างชั่วคราว ทำไมเราต้องถือตรงนี้ เพราะต้องการให้บริษัท
มีความรู้สึกว่าเป็นพนักงานคนหนึ่งของเขา เขาต้องดูแล เอาใจใส่ ของฟรี
คือของไม่ดี ถ้าต้องเสียเงินเขาก็ต้องดูแลเอาใจใส่ แต่ไม่ใช่เงื่อนไขที่จะต้อง
มาต่อรอง เหมือนกับเงินเดือน เพียงแต่ให้อยู่ได้ เพราะนักศึกษาจะต้องไป
ไม่ว่าหน่วยงานหรือโรงงานอยู่ที่ไหน

๘.๖ การเตรียมตัวนักศึกษาก่อนการปฏิบัติงาน มหาวิทยาลัย
จะจัดอบรมปฐมนิเทศโดยให้ความรู้เกี่ยวกับสถานประกอบการ การเลือกงาน
การเขียนใบสมัคร การเขียนประวัติส่วนตัว การสัมภาษณ์ และการเขียน
รายงานวิชาการ ส่วนนี้ถือเป็นการพัฒนาอาชีพ (career development)
คือเป็นการเตรียมนักศึกษาเข้าสู่งาน นักศึกษาที่ผ่านสหกิจศึกษาเหล่านี้
จะสมัครงานเก่งมาก เพราะได้เตรียมตัวนักศึกษา และทดลองการสมัครงาน
ตั้งแต่ตอนที่ยังไม่จบการศึกษา

๘.๗ การนิเทศงาน จะมีอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาไปนิเทศงาน
นักศึกษาแต่ละคน ในระหว่างการปฏิบัติงาน ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง หัวหน้างาน
ของสถานประกอบการจะตรวจงานของนักศึกษาและประเมินผลการ
ปฏิบัติงานส่งให้มหาวิทยาลัย

๘.๘ กิจกรรมภายหลังการปฏิบัติงาน นักศึกษาส่งรายงาน
เข้ารับการสัมภาษณ์ และร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง
นักศึกษา และร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษา คือกลับมาแล้วต้องนำ
ประสบการณ์นี้เขียนเป็นรายงาน และนำมาสัมมนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการ
ประเมินได้หรือตก

๘.๙ การประเมินผล ประกอบด้วย

- ๑) การเข้ารับการอบรมครบถ้วนตามที่กำหนดหรือไม่
- ๒) การประเมินผลจากหัวหน้างานเป็นอย่างไร

- ๓) การเข้ารับการสัมภาษณ์หลังการปฏิบัติงานเป็นอย่างไร
- ๔) การเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
- ๕) การประเมินผลจากอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษา เพราะฉะนั้นประเมินมากกว่าการสอบแต่ละวิชาด้วยซ้ำ

๙. ใครได้ประโยชน์จากสหกิจศึกษา อันนี้เป็นผลจากการวิจัยต่อเนื่องมาหลายปี ไม่ใช่ผมพูดเอง

๙.๑ นักศึกษา

๑) ได้ประสบการณ์วิชาชีพตามสาขาวิชาเอก เพราะได้มีการพิจารณางานที่สถานประกอบการเสนอว่านักศึกษาต้องไปทำเกี่ยวกับสาขาที่เรียนหรือไม่ ถ้าให้ไปเขียนกระดาษ ไปยกน้ำชา เราไม่จัดนักศึกษาให้ เพราะฉะนั้นระบบจะคุมตั้งแต่ตอนแรกว่า สิ่งที่จะต้องไปปฏิบัติตรงสาขาที่เรียน

๒) มีผลการเรียนในมหาวิทยาลัยดีขึ้น คือนักศึกษาไปแล้วกลับมาเรียนอีก ๑ เทอม เราพบว่านักศึกษามีผลการเรียนดีขึ้น แสดงว่าสหกิจศึกษาในบรรยากาศการทำงานช่วยทำให้เขาจริงจังในการเรียนรู่มากขึ้น เพราะช่วงที่ไปฝึกงานเขาไม่ได้เรียน แต่ช่วงที่กลับมาเขาต้องมาเรียนต่อ

๓) เกิดการพัฒนาตนเอง มั่นใจในตนเองมากขึ้น

๔) เกิดทักษะการสื่อสารรายงานข้อมูล

๕) มีโอกาสได้รับการเสนองานก่อนสำเร็จการศึกษา ส่วนมากนักศึกษาที่เรียนสหกิจศึกษาบริษัทเขาจะจอง เพราะเขาบอกว่าเขาได้เห็นนักศึกษามาทำงาน ๔ เดือน ดีกว่ามาสัมภาษณ์ครึ่งชั่วโมง หรือ ๑ ชั่วโมง เพราะฉะนั้นบางทีนักศึกษาเหล่านี้ มักจะเล่นตัว เสนองานแล้วยังไม่รับขอพิจารณา ก่อน เพราะเกิดมี

ความนิยมที่ให้ค่าจ้างนักศึกษาสหกิจศึกษาสูงกว่านักศึกษาธรรมดา และโอกาสหางานง่าย

๖) เลือกสายงานอาชีพได้ถูกต้อง เพราะไปทำงานเป็นการทดสอบ

๗) ได้รับค่าตอบแทน

๘) เป็นบัณฑิตที่มีศักยภาพในการทำงาน ที่บอกว่าต้องไปฝึกอีก ๖ เดือน ก็ไม่ต้องแล้ว ถ้าบริษัทนี้รับนักศึกษาคนนี้ไปเมื่อจบกลับไปแล้วไม่ต้องฝึกงานเพิ่มเติม บริษัทก็พอใจ ประหยัดเวลาของการที่ต้องไปฝึกอบรมลงไป ๓ - ๔ เดือน

๙.๒ มหาวิทยาลัยได้อย่างไร

๑) เกิดความร่วมมือทางวิชาการ และความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานประกอบการ

๒) ได้ข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน

๓) ที่สำคัญสหกิจศึกษาช่วยให้มหาวิทยาลัยได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงาน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยใหม่ ตลาดแรงงานไม่รู้จัก ไม่เคยสัมผัส มหาวิทยาลัยที่มีบัณฑิตมาก่อน มีศิษย์เก่าซึ่งในแง่นี้มหาวิทยาลัยใหม่เจาะตลาดได้ดีเนื่องจากสหกิจศึกษา เพราะฉะนั้นนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ตั้งแต่รุ่นแรกมาไม่มีปัญหาเรื่องการไม่ได้อ่าน เพราะการที่เขาไปสหกิจศึกษาถูกบริษัทเลือกไว้แล้วจำนวนหนึ่ง และเสียงพูดปากต่อปากเพียงแค่นี้บริษัทอื่น ๆ ก็หันมาสนใจ คือวิชาการไม่ได้เก่งกว่าที่อื่น แต่มีบางเรื่องที่เก่งกว่า เช่น การสู้งาน บริษัทญี่ปุ่นจะชอบมาก บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มีการจองตัวล่วงหน้า เพราะญี่ปุ่นชอบเนื่องจากไปตั้งโรงงานอยู่ในนิคมแถว ๆ นั้น มหา

วิทยาลัยใหม่ได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงานเร็ว เพราะสหกิจศึกษาช่วย

๙.๓ สถานประกอบการได้อะไร

- ๑) มีนักศึกษาช่วยปฏิบัติงานตลอดปี
- ๒) ลดการจ้างพนักงานประจำลงได้ ถ้าทำแผนร่วมกัน และรู้ว่าจะมีนักศึกษาออกไปปฏิบัติงาน
- ๓) พนักงานประจำจะมีเวลาที่จะทำงานสำคัญได้มากขึ้น
- ๔) เป็นวิธีคัดเลือกพนักงานได้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น
- ๕) มีโอกาสสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัย
- ๖) เกิดภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษา องค์กรไหนก็ตามบอกว่ารับนักศึกษาสหกิจศึกษามาเป็นการช่วยการศึกษา ก็เหมือนการบริจาคเงินให้การศึกษา ภาพพจน์ขององค์กรเกิดขึ้น เพราะการที่ร่วมสหกิจศึกษา

สหกิจศึกษาเดิมเป็นทวิภาคี คือทำระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ แต่มาบัดนี้สหกิจศึกษา กลายเป็นพหุภาคี ประเทศไทยขณะนี้ก้าวหน้าไปมาก ในรอบ ๑๐ ปี เราเพิ่งจะนำสหกิจศึกษามาทำได้ ๑๓ ปี ครั้งแรกคือปี ๒๕๒๓ ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ต่อมารัฐบาลยกขึ้นเป็นนโยบายส่งเสริมให้ทุกแห่งทำ ขณะนี้ดำเนินการมาเป็นเวลา ๑๓ - ๑๔ ปี

สหกิจศึกษาพัฒนามาเป็นพหุภาคี รัฐบาลมีนโยบายให้ความสนับสนุนสถานศึกษาเข้ามารวมมากมาย สถานประกอบการยอมรับ ขณะนี้เป็นอย่างนี้แล้ว มีองค์กรเอกชน สมาคมวิชาชีพเกิดขึ้นมารองรับ สภาอุตสาหกรรมร่วมทำขึ้นมาตั้งแต่แรก ผมไปสภาอุตสาหกรรมพอใจมาก ถึงขนาดขบอกว่าที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ขอออกไปประกาศนียบัตรพิเศษให้อีก ๑ ใบ ในนามสภาอุตสาหกรรม ปัจจุบันต้องแจก ๒ ใบ เกิดสมาคมซึ่ง

ผมตั้งมาได้ ๕ - ๖ ปี คือสมาคมสหกิจศึกษาประเทศไทย เพราะฉะนั้นขณะนี้สภาอุตสาหกรรมเข้ามาเต็มตัว ภาครัฐก็เข้ามาเต็มตัว สถานประกอบการยอมรับแล้ว ในประเทศไทยปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่ามหาวิทยาลัย ที่ประสงค์จะทำสหกิจศึกษา ถ้าท่านทำเต็มที่ท่านอาจจะต้องไปปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ ในที่สุดวิธีที่ท่านทำไปก่อนก็คือใช้วิธีนำวิชาเลือกจำนวนหนึ่งให้มาเลือกสหกิจศึกษาแทน ซึ่งก็ยังไม่ใช่ระบบสมบูรณ์แบบที่ไม่เหมือนระบบใหม่ อย่างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ผมวางระบบและออกแบบไว้เรียบร้อยแล้วก่อนเปิดสอน ต้องทำหลักสูตร ๓ เทอม หลักสูตร ๒ เทอม ทำไม่ได้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีทำเป็นหลักสูตร ๓ เทอม มาตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้จัดสหกิจศึกษาได้ทั้งปี มิฉะนั้นก็ต้องไปจัดสหกิจศึกษาในภาคฤดูร้อน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เวลาไม่พอ ควรกำหนดไว้ตั้งแต่แรกเลยว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ๑๒ หน่วยกิต กำหนดเลยที่ใช้ระยะเวลา ๔ เดือน และมีหน่วยงานที่ทำสหกิจศึกษา โดยเฉพาะใช้หน้าที่ประมาณ ๓ คน เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ต้องถือเป็นพันธกิจของสถาบันและถ้าจะทำให้ได้ผล ก็จะต้องมีการปรับแต่งเรื่องหลักสูตรและระบบการจัดการศึกษาพอสมควร

สุดท้ายนี้ **ผลสัมฤทธิ์ของสหกิจศึกษา** ที่เป็นผลประเมินที่ผมประมวลจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ทำสหกิจศึกษา ไม่ใช่เฉพาะแต่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี โดยทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อทำไป ๒ ปี ให้นักวิจัยอิสระมาประเมิน ว่า ๒ ปีทำไปผลเป็นอย่างไร และก็เสนอมา รออยู่ที่รัฐบาลปัจจุบันนี้ว่าจะสนับสนุนต่อหรือไม่ ปรากฏว่ามีจุดเด่นชัดออกมา ๓ เรื่อง คือ

๑. บัณฑิตสหกิจศึกษาได้งานเร็วกว่าและมากกว่าบัณฑิต ที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา
๒. ผู้ประกอบการพอใจคุณภาพบัณฑิตสหกิจศึกษาสูงกว่าบัณฑิต ที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา

๓. มหาวิทยาลัยเห็นว่าผู้ที่ผ่านสหกิจศึกษามีวุฒิภาวะความรับผิดชอบและมีวินัยสูงขึ้น ซึ่งสิ่งนี้นักศึกษาเรียนจากสถานประกอบการซึ่งเราให้เขาได้ดีเท่ากับสถานประกอบการให้ไม่ได้

ผมขอกราบเรียนโดยสรุป สหกิจศึกษา คือสิ่งที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช ได้เน้น ซึ่งท่านเน้นในเชิงความรู้สู่การปฏิบัติ ท่านเน้นในรูปแบบที่ไปฝึกภาคสนาม ท่านเน้นโดยจัดเป็นค่าย ซึ่งเป็นวิธีการโดยใช้หลักการเดียวกันกับสหกิจศึกษา เพียงแต่เป็นส่วนของการอาสาสมัคร เป็นส่วนที่ยังไม่เข้าไปสู่ระบบของการจ้างงานในลักษณะที่คล้ายกับสหกิจศึกษาเท่านั้น แต่คุณค่าไม่ได้ต่างกันมากนัก เพราะฉะนั้นที่ผมนำเรื่องนี้มาพูดก็เป็นการยืนยันว่า มหาวิทยาลัยมหิดลจะบอกว่าศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช มีคุณูปการหลายด้านโดยเฉพาะในด้านนี้ยังทันสมัยอยู่ และขณะนี้เราต้องมาสานต่อ สืบต่อด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์กับนักศึกษา เป็นประโยชน์กับมหาวิทยาลัย และเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยแท้จริง.

ภาคผนวก

- ความเป็นมาในการจัดแสดงปาฐกถาเกียรติยศฯ เนื่องในวันพระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.๒๕๔๓ - ๒๕๔๙)
- ประวัติศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๕๒๒)

ความเป็นมาในการจัดแสดงปาฐกถาเกียรติยศ เนื่องในวันพระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล

“มหิดล” เป็นพระนามของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะการแพทย์และการสาธารณสุข ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นพระบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทยและพระบิดาแห่งการสาธารณสุขไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานนาม “มหิดล” ให้เป็นนามของมหาวิทยาลัยที่ได้ตราพระราชบัญญัติมีผลใช้อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๑๒ ซึ่งนับว่าเป็นวันเริ่มต้นของการใช้ชื่อมหาวิทยาลัยมหิดล นับจากวาระนั้นจนถึงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๐ ซึ่งเวียนมาบรรจบครบ ๓๘ ปี ที่ได้รับพระราชทานนามให้เป็น “มหาวิทยาลัยมหิดล” การได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้ ยิ่งความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งให้แก่บรรดาอาจารย์ นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ตลอดจนศิษย์เก่าและนักศึกษาปัจจุบันของมหาวิทยาลัยมหิดล

นับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๓ จนถึงปี พ.ศ.๒๕๕๐ ศาสตราจารย์เกียรติคุณพรชัย มาตังคสมบัติ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล ได้มีดำริให้มีการจัดปาฐกถาเกียรติยศ เนื่องในวันพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัยมหิดล” ติดต่อกันมาทุกปี โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาแสดงปาฐกถาในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

พ.ศ.๒๕๔๓ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชวาล โอสถานนท์ ครั้งที่ ๑
โดย ศาสตราจารย์คลินิกเกียรติคุณประดิษฐ์
เจริญไทยทวี

พ.ศ.๒๕๔๔ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๑
โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณประเวศ วะสี

พ.ศ.๒๕๔๕ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชวาล โอสถานนท์ ครั้งที่ ๒
เรื่อง “สุขภาพสังคม”
โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณประเวศ วะสี

พ.ศ.๒๕๔๖ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๒
เรื่อง “พระพุทธศาสนากับการเติมปัญญาให้สังคม”
โดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ.๒๕๔๗ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชวาล โอสถานนท์ ครั้งที่ ๓
เรื่อง “เศรษฐกิจการเงินโลกกับการปรับตัวของอุตสาหกรรม
ศึกษาไทย”
โดย ดร.โอฬาร ไชยประวัติ
ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรีและที่ปรึกษากิตติมศักดิ์
มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง

พ.ศ.๒๕๔๘ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๓
เรื่อง “โครงการพัฒนาโดยตุง”
โดย ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล
เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ.๒๕๔๘ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชวาล โอสถานนท์ ครั้งที่ ๔
เรื่อง “การปฏิรูปการเมืองกับสุขภาพสังคมไทย”
โดย ศาสตราจารย์ ดร.อมร จันทรมบูรณ์
ประธานคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พ.ศ.๒๕๔๙ ปาฐกถาเกียรติยศ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช ครั้งที่ ๔
เรื่อง “สหกิจศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต”
โดย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

* * * * *

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๒๒

ประวัติ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช

ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว.

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช หรืออาจารย์หมอกษาน เป็นบุตรคนที่ ๔ ของพลตำรวจโทพระยาอธิกรณประกาศ (หลุย จาติกวณิช) และ คุณหญิงอธิกรณประกาศ (องุ่น จาติกวณิช) เกิดเมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๕ ณ บ้านเลขที่ ๒ ถนนสาทรใต้ ตำบลทุ่งมหาเมฆ อำเภอยานนาวา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ดังนี้

๑. พี่ชาย (ถึงแก่กรรมแต่เด็ก)
๒. พี่ชาย (ถึงแก่กรรมแต่เด็ก)
๓. พันตำรวจโท กษม จาติกวณิช (ถึงแก่กรรม)
๔. ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช
๕. นายเกษม จาติกวณิช
๖. นายเกษตร จาติกวณิช
๗. นางโกศล จาติกวณิช
๘. นายไกรศรี จาติกวณิช
๙. นางโกสุม ศรุตานนท์
๑๐. นางโกศัลย์ ลำซำ

สมรสกับนางสาวสุมาลี ยุกตะเสวี ธิดาหลวงยุกตเสวีวัฒน (สิระ ยุกตะเสวี) และคุณหญิงยุกตเสวีวัฒน (ถนอมศรี ยุกตะเสวี) เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ ภายหลังได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษฝ่ายใน ปัจจุบันเป็นทนายหญิงสุมาลี จาติกวณิช

มีบิดาคณเดี๋ยวกคือ ดร.กษมา จาติกวณิช ต่อมาได้รับพระราชทานสมรสกับ หม่อมราชวงศ์ชาญวุฒิ วรวรรณ โอรสหม่อมเจ้าโวฒยากร วรวรรณ และหม่อมจิตรา วรวรรณ ณ ยุทธยา ปัจจุบัน ดร.กษมา วรวรรณ ณ ยุทธยา ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จตุตถจุลจอมเกล้า (จ.จ.) เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นคุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ ยุทธยา ปัจจุบัน รับราชการ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประวัติหน้าที่รับราชการและงานบริหาร ปี พ.ศ.๒๕๔๑-๒๕๒๒

ปี พ.ศ.๒๕๔๑ เริ่มรับราชการ เป็นอาจารย์ผู้ช่วย กรมมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ ทำงานประจำแผนกศัลยกรรมศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช

ปี พ.ศ.๒๕๔๒ เริ่มสอนวิชาศัลยกรรมทั่วไป แก่นักศึกษาแพทย์ปีที่ ๒๓

ปี พ.ศ.๒๕๔๔ ได้รับตำแหน่งอาจารย์ผู้ช่วย แผนกศัลยกรรมศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ทำหน้าที่เช่นเดียวกับ หัวหน้าแพทย์ประจำบ้าน โดยอยู่ในความควบคุมอย่างใกล้ชิดของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประจักษ์ ทองประเสริฐ หัวหน้าแผนกศัลยกรรมศาสตร์ในขณะนั้น

ปี พ.ศ.๒๕๔๖ ได้รับตำแหน่งอาจารย์โท เริ่มการสอนวิชาศัลยกรรมศาสตร์ ระบบของทอง

ปี พ.ศ.๒๕๔๑ ได้รับตำแหน่งอาจารย์เอก

ปี พ.ศ.๒๕๔๕ ก่อตั้งสาขาวิชาศัลยกรรมศาสตร์ทรวงอกและหัวใจที่โรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลปอด นนทบุรี จากระยะเริ่มแรกจนเป็นหน่วยที่ทำการรักษาผู้ป่วยและโรคหัวใจที่ ได้ผลดีที่สุดในประเทศไทย และภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนี้ , ได้รับ เอฟ.เอ.ซี.เอส.

เป็นคนแรกของประเทศไทย

ปี พ.ศ.๒๕๔๗ เป็นผู้ริเริ่มการผ่าตัดหัวใจรายแรก ในโรงพยาบาลศิริราช

ปี พ.ศ.๒๕๐๑ ได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์วิชาศัลยกรรมศาสตร์ ได้รับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราช

ปี พ.ศ.๒๕๐๓ เริ่มการผ่าตัดหัวใจชนิดเปิด โดยการใส่เครื่องปอดหัวใจเทียมเป็นรายแรกในโรงพยาบาลศิริราช

ปี พ.ศ.๒๕๐๗ ได้รับตำแหน่งรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

ปี พ.ศ.๒๕๑๑ ก่อตั้งสมาคมแพทย์โรคหัวใจแห่งประเทศไทย

ปี พ.ศ.๒๕๑๒ ริเริ่มก่อตั้งศูนย์โรคหัวใจในโรงพยาบาลศิริราช

ปี พ.ศ.๒๕๑๔ ได้รับตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

ปี พ.ศ.๒๕๒๒ เกษียณอายุ

งานบริหาร

ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล ได้บุกเบิกงานใหม่หลายประการ ได้แก่

- โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบท ริเริ่มในปี พ.ศ.๒๕๑๘
- สนับสนุนให้มีพยาบาลเวรปฏิบัติตามแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ ๔ เพื่อทดแทนแพทย์ที่ขาดแคลนตามอำเภอและตำบล
- ได้ขยายวิทยาเขตแห่งใหม่ที่ตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม ในเนื้อที่ประมาณ ๑,๒๐๐ ไร่ เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ทำให้มหาวิทยาลัยรับนักศึกษาเพิ่มเป็น 2 เท่า
- โครงการวิจัยและพัฒนาอนามัยชาวเขา
- รักษาในตำแหน่งคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ และ คณบดีคณะวิทยาศาสตร์

เป็นประธานกรรมการและกรรมการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ เช่น

- ประธานกรรมการจัดตั้งคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ของมหาวิทยาลัยมหิดล ในปี พ.ศ.๒๕๑๕
- ประธานกรรมการที่ปรึกษาประชากรและสังคม ฝ่ายมหาวิทยาลัย
- กรรมการผู้ผลิตบุคลากรทางการแพทย์ที่มีชื่อเสียง
- กรรมการพัฒนาและคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหิดล
- กรรมการสอบวิชาศัลยศาสตร์ทรวงอกของกรรมการประกอบโรคศิลป์
- กรรมการที่ปรึกษาค่ายอาสาพัฒนาและกรรมการที่ปรึกษาชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์
- กรรมการพิจารณาหลักการคัดเลือกนักศึกษาแพทย์
- ประธานการก่อสร้างตึก ๗๒ ปี ของโรงพยาบาลศิริราช
- รองประธานการก่อสร้างตึก ๘๔ ปี ของโรงพยาบาลศิริราช
- กรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัยมหิดล
- กรรมการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- กรรมการจัดตั้งศูนย์แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- กรรมการแพทย์ ระดับบริหาร
- ที่ปรึกษาฝ่ายนโยบายและบริหารการสาธารณสุข
- ที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดหารายได้เพื่อการรณรงค์และสมทบทุนป้องกันโรคหัวใจ
- อ.ก.พ.ทบวงมหาวิทยาลัย
- กรรมการอำนวยการคณะกรรมการกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย
- ที่ปรึกษาแพทย์ในเขตเร่งรัดพัฒนาชนบท
- รองประธาน Asian Pacific Congress of Cardiology
- Fellow American College of Surgeons

- Fellow of Society of University Surgeons
- สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐

นายแพทย์เกษาน เริ่มการศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ ชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ และ พ.ศ. ๒๕๑๖ อายุได้ ๑๑ ปี ได้เดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ พร้อมกับคุณเกษมพี่ชาย โดยเข้าศึกษาในระดับมัธยมต้นที่โรงเรียน Colchester เป็นนักกีฬาเทนนิสและรักบี้ของโรงเรียน และมีประวัติการเรียนในชั้นดีจนจบการศึกษา จากนั้นได้เข้าศึกษาต่อด้านวิชาแพทย์ที่ Guy's Hospital มหาวิทยาลัยลอนดอน ได้รับปริญญา M.R.C.S (Member of Royal College of Surgeons) และ L.R.C.P. (Licentiate of Royal College of Physicians) ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ และ D.M.T. (Diploma of Tropical Medicine) จากมหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ เมื่อกลับมาประเทศไทย ได้ตัดสินใจเข้าทำงานที่แผนกศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ซึ่งเป็นคณะแพทยศาสตร์แห่งเดียวของประเทศไทยในขณะนั้น ณ สถานที่แห่งนี้ชีวิตการทำงานของนายแพทย์เกษาน เริ่มจากการเป็นแพทย์ประจำบ้านศัลยศาสตร์ ต่อมาเป็นหัวหน้าแพทย์ประจำบ้าน พร้อมกันนั้นทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการนอกเวลาราชการของโรงพยาบาลศิริราชด้วย และได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการในตำแหน่งอาจารย์ ในปี พ.ศ.๒๕๕๔

ชีวิตการเป็นแพทย์ที่คณะแพทยศาสตร์ นอกจากมีหน้าที่รักษาคนไข้แล้ว ยังต้องเป็น “ครู” สอนนักเรียนแพทย์และแพทย์ประจำบ้านด้วย เช่นเดียวกับศัลยแพทย์ท่านอื่นในประเทศและต่างประเทศในสมัยนั้น หลังจากทำงานทางศัลยศาสตร์ทั่วไป (general surgery) มาได้ระยะหนึ่ง บางท่านจะเบนเข็มไปทำงานในแขนงอื่น อาจารย์เกษาน

นั้นหลังจากที่ได้รับทุน MSA (Mutual Security Agency) ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาไปดูงานและฝึกงานทางศัลยศาสตร์ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในระหว่างปี พ.ศ.๒๔๙๔-๒๔๙๕ ได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาก่อให้เกิดประโยชน์ทางการแพทย์แก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง เพราะนอกจากบุกเบิกก่อตั้ง และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหน่วยศัลยศาสตร์หัวใจและทรวงอก ในภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลแล้ว ยังได้ไปช่วยทำหน้าที่เป็นหัวหน้าผ่าตัดทรวงอก และที่ปรึกษาอาวุโสให้กับโรงพยาบาลโรคทรวงอก ของกระทรวงสาธารณสุข และในปี พ.ศ.๒๔๗๙ เป็นผู้ริเริ่มการผ่าตัดหัวใจรายแรกในโรงพยาบาลศิริราช

นอกเหนือจากความสามารถด้านวิชาการ ด้วยบุคลิกภาพของการเป็นผู้นำ ความมีน้ำใจงามและมนุษยสัมพันธ์อันดีเลิศ อาจารย์ประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงในชีวิตการเป็น “ครูแพทย์” และ “ศัลยแพทย์หัวใจและทรวงอก”

ในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑ ได้รับตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราช ศาสตราจารย์กษานเป็นผู้นำการผ่าตัดหัวใจชนิดเปิด (open heart surgery) ด้วยการเย็บปิดรูรั่วในหัวใจโดยวิธีการลดอุณหภูมิร่างกายผู้ป่วย (hypothermia technic) สำเร็จครั้งแรก ในปี พ.ศ.๒๕๐๒ และเริ่มผ่าตัดโดยใช้เครื่องหัวใจและปอดเทียม (heart lung machine) เย็บปิดรูรั่วในหัวใจในเด็กผู้ป่วยหญิง อายุ ๑๔ ปี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๓ โดยศาสตราจารย์กษาน เป็นศัลยแพทย์ผู้ทำการผ่าตัด และมี Professor Ben Eiseman ศัลยแพทย์ผู้มีชื่อเสียงจากสหรัฐอเมริกาช่วยในการผ่าตัดครั้งนี้ด้วย จากการเป็นผู้บุกเบิกการผ่าตัดหัวใจเป็นครั้งแรกที่โรงพยาบาลศิริราช ทำให้มีความก้าวหน้าทางวิชา

การและเทคนิคการผ่าตัด ซึ่งได้ช่วยชีวิตผู้ป่วยโรคหัวใจได้เป็นจำนวนมาก ศาสตราจารย์กษาน ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ เป็นการตอบแทนความดีความชอบสูงสุดแก่ผู้ที่มีผลงานดีเด่นเป็นพิเศษ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีมหาวิทยาลัย และก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล ต่อจากศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชวาล โอสถานนท์ ในวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ และได้รับเลือกให้บริหารงานติดต่อกัน ๔ วาระ ๗ ละ ๒ ปี จนถึงปี พ.ศ.๒๕๒๒

เมื่อก้าวไปเป็นอธิการบดี อาจารย์กษานได้ทุ่มเทสติปัญญาและเวลาให้แก่มหาวิทยาลัยมหิดลอย่างเต็มที่ บุคลิกโดดเด่นของอาจารย์กษานคือมีความเป็นกันเอง นอกจากความสามารถและความขยันขันแข็ง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้อาจารย์กษาน ประสบความสำเร็จในการทำงานทุกด้านและในทุกแห่ง น่าจะเป็นอริยาไยส่วนตัวที่ทำให้สามารถ “ครองใจ” ผู้ร่วมงาน

กว่าครึ่งชีวิตของอาจารย์หมอกษาน ที่ได้ปฏิบัติงานให้แก่มหาวิทยาลัยมหิดลมาอย่างต่อเนื่อง ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ แม้ว่าจะทำงานด้านบริหาร ก็ยังผ่าตัดเพื่อช่วยเหลือคนไข้ อาจารย์หมอกษาน เป็นทั้งครูที่ศิษย์รัก นายที่ลูกน้องเคารพ และหมอกที่คนไข้เชื่อมั่นเคารพรัก และศรัทธา ศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชวาล ได้กล่าวถึงอาจารย์หมอกษานว่า “อาจารย์กษาน เป็น Gentleman เป็นคนที่ Nice และเป็นนักกีฬาด้วย เคยเป็นนักเทนนิสฝีมือดี ทำทางพุดจาหน่วยก้านเป็นสุภาพบุรุษ คนเรามองดูก็รู้”

นอกจากความเป็นสุภาพบุรุษ เป็นที่รักของผู้รู้จัก อาจารย์หมอกษาน ยังมีความเป็นผู้นำและเป็นนักบริหารชั้นเลิศ ซึ่งศาสตราจารย์ นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี ยังระลึกถึงคำพูดของอาจารย์หมอกษาน ที่เคยสอนไว้เสมอว่า “ถ้าเราเลี้ยงม้า แล้วจงมา ไปที่ลำธาร บังคับให้ม้า มั่นกินน้ำ ถ้าม้ามันอิ่มและไม่กินน้ำ บังคับอย่างไรมันก็จะไม่ยอมกิน ต้องให้มันหิวน้ำก่อน เหมือนกับคนเราถ้าเราจะเป็นครูเขา เป็นหัวหน้างาน เป็นนักธุรกิจ เราต้องหาทางว่าทำอย่างไรนักเรียนจะหิววิชา ทำอย่างไรลูกน้องจึงจะหิวการทำงาน หรือทำอย่างไรผู้ที่เราติดต่อนั้นจะหิวธุรกิจของเรา”

อาจารย์หมอกษาน ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบ ในวันจันทร์ที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ สิริรวมอายุได้ ๘๔ ปี ๙ เดือน ๘ วัน

ศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช อธิการบดีคนที่ ๒ ของมหาวิทยาลัยมหิดล บริหารงานในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๒๒ ด้วยวิสัยทัศน์และความเป็นผู้นำในการบริหารงานของท่านอาจารย์ได้บริหารงานให้มหาวิทยาลัยมหิดลสามารถพัฒนาสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำ และเปิดบทบาทมหาวิทยาลัยสู่สากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสในชนบทได้ศึกษาวิชาการด้านการแพทย์ เพื่อกลับไปพัฒนาชนบท ตลอดระยะเวลาของการดำรงตำแหน่ง ท่านอธิการบดีศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ได้ก่อให้เกิดประโยชน์คุณูปการแก่มหาวิทยาลัยที่สำคัญหลายประการ ผลงานที่โดดเด่น คือ

ขยายสาขาวิชาการต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้น โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ ๆ คือ

- ยกฐานะโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ เป็นคณะ

พยาบาลศาสตร์

- จัดตั้งโครงการศูนย์สัตว์ทดลอง ต่อมาพัฒนาเป็นสำนักสัตว์ทดลองแห่งชาติ
- จัดตั้งโครงการการศึกษาและวิจัยสิ่งแวดล้อม ต่อมาพัฒนาเป็นคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์
- จัดตั้งคณะเวชศาสตร์เขตร้อน
- จัดตั้งศูนย์วิจัยโภชนาการ ในโรงพยาบาลรามาริบัติ ต่อมาพัฒนาเป็นสถาบันวิจัยโภชนาการ

พัฒนาการบริหารงานสำนักงานอธิการบดี

จากเดิมซึ่งมีเพียง ๓ กอง คือ กองกลาง กองคลัง และกองบริการการศึกษา ซึ่งไม่สามารถสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมมหาวิทยาลัยได้ จึงได้พิจารณาปรับปรุงการบริหารงานสำนักงานอธิการบดีให้ทันสมัย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ โดยได้ขยายหน่วยงานเพิ่มเติมคือ กองการเจ้าหน้าที่ กองกิจการนักศึกษา กองแผนงาน และกองห้องสมุด ซึ่งต่อมาได้ยกฐานะเป็นสำนักหอสมุด

เปิดบทบาทมหาวิทยาลัยมหิดล สู่อสากล

ศาสตราจารย์เกียรติคุณเพชรชัย มาตังคสมบัติ อธิการบดีปัจจุบันแล้วว่า “ในช่วงที่ศาสตราจารย์นายแพทย์กษาน ดำรงตำแหน่งอธิการบดีนั้น นับได้ว่ากิจการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยได้ขยายออกไปสู่วิชา นานาชาติอย่างแท้จริง” กล่าวคือท่านได้ชักนำให้รัฐบาลประเทศเพื่อนบ้าน ส่งนักศึกษามาเรียนในหลักสูตรปริญญาโท ปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยมหิดล เดินทางไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในหลายประเทศ

และเป็นประธานการอบรมจัดประชุมวิชาการนานาชาติระดับโลก นับเป็น
การบุกเบิกงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหิดลสู่เวทีวิชาการนานาชาติ
อันเป็นการขยายเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัยมหิดลให้กว้างไกล

สร้างโอกาสให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในชนบท ได้เข้ามาศึกษาวิชาแพทย
ศาสตร์ และสามารถกลับไปพัฒนาชนบท ในปี พ.ศ.๒๕๑๘ ซึ่งแนว
ความคิดนี้ได้แพร่หลายไปยังมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ต่อมาอีกหลายแห่ง
นอกจากนี้ยังเป็นผู้ริเริ่มจัดทำธงวันมหิดล เพื่อนำรายได้มาช่วยผู้ป่วย
อนาถาของโรงพยาบาลศิริราช ซึ่งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์โรงพยาบาล
ของผู้ยากไร้และมหาวิทยาลัยของชุมชน

วางรากฐานวงการแพทย์ไทยด้านโรคหัวใจ

จัดตั้งศูนย์โรคหัวใจ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล สมาคม
แพทย์โรคหัวใจแห่งประเทศไทย และเปิดประตูวิชาการโรคหัวใจของไทย
สู่นานาชาติ

มหาวิทยาลัยมหิดล ซาบซึ่งในคุณงามความดีที่ท่านอาจารย์ได้
อุทิศทั้งกำลังกายและกำลังใจในการวางรากฐานและพัฒนา มหาวิทยาลัย
มหิดล รวมทั้งเปิดบทบาทของมหาวิทยาลัยสู่นานาชาติจนรุ่งเรืองมาถึง
ปัจจุบัน ปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน จาติกวณิช
ครั้งที่ ๔ ในวันที่ มหาวิทยาลัยมหิดลจัดขึ้นเพื่อแสดงมุทิตาจิตและร่วม
รำลึกถึงท่านอาจารย์ คุณงามความดีของท่านอาจารย์จะอยู่ในใจพวกเรา
ชาวมหิดลตลอดไป.

(คัดย่อประวัติจากหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษาน
จาติกวณิช, ๑๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๙)